

BUDEŠ NENÁVIDĚT NEPŘÍTELE SVÉHO

Mt 5.38-45

kázání ze soboty 25. 4. 2015 – br. Radomír Jonczy

I. Budeš nenávidět nepřitele svého?

Slyšeli jste, že bylo řečeno: „Milovati budeš bližního svého a nenávidět nepřitele svého.“ Formulací „*Slyšeli jste, že bylo řečeno...*“ se Ježíš ve svém kázání na hoře odvolává na citace z Tóry. Vysvětluje přitom, jak těmto slovům rozumí on, jako učitel zákona. Slova: „*Milovati budeš bližního svého*“ jsou přímou citací z knihy Leviticus (19,18). Marně bychom však v Tóře, nebo kdekoli jinde ve Starém zákoně, hledali Hospodinovu výzvu k nenávisti vůči nepřátelům. Tak kde to Ježíš vzal?

Odborníci si s tím dlouhá staletí lámali hlavu. Problém pomohly objasnit teprve vzácné staré svitky, které byly v roce 1947 objeveny v kumránských jeskyních na západním břehu Mrtvého moře. Mimo prastarých opisů některých biblických knih zde byl objeven i svitek s pravidly společenství tzv. essenských, kde bylo mimo jiné zdůrazněno: „*Milovati budeš bližního svého a nenávidět nepřitele svého.*“

Essenské pravidlo v atmosféře nenávisti vůči římským okupantům mezi židy natolik zděmácnělo, že bylo obecně považováno za součást Tóry. A právě na něj Ježíš reaguje výzvou k milování nepřátel. Kdo vlastně byli essenští a proč pociťovali potřebu nenávidět své nepřátele?

II. Essenští – mnišská židovská komunita

Okolo roku 130 př. Kr. se chasidské hnutí zbožných židů rozštěpilo na umírněné farizee a radikální essenké. Farizeové se totiž essencům v otázce dodržování ustanovení Tóry a očekávání Mesiáše jevíli příliš liknaví.

Essenští uprostřed měst a vesnic vytvářeli jakási ghetta, ve kterých si zbožně dýchali na dušičku. Někteří z nich dokonce začali města a vesnice později opouštět. Také chrám v Jeruzalémě opustila část essensky smýšlejících kněží, kterým se pro odchod do ústraní Kumránské pouště na západním pobřeží Mrtvého moře podařilo nadchnout i některé levity a laiky.

V Novém zákoně o essenských není řeč. Zmiňují se sice o nich někteří významní historici a filosofové, ale nejvíce dnes máme přímo od nich samotných, protože mezi opisy některých SZ biblických knih se našly také svitky pravidel essenského společenství. Při hledání odpovědi na otázku proč essenští považovali za nutné nenávidět své nepřátele, by se nám tyhle informace mohly docela hodit.

III. Důrazy esenců

a) Zákonictví

Essenští kladli veliký důraz na důsledné respektování příkazů Tóry. Z nedůslednosti v tomto směru osočovali dokonce i farizee, kteří si života podle zákona vytýčili jako svůj životní program. Essenští nebyli spokojeni s tím, jak se farizeové staví k přikázání o sobotě. Neuznávali sobotní asistenci při porodu dobytčat a nesouhlasili s tím, aby zvíře, bylo vytahováno z jámy, když do ní v sobotu spadlo. Za práci považovali dokonce i vykonávání tělesné potřeby :-).

b) Oddělení (ostatky)

Essenští dospěli k závěru, že selhání farizeů souvisí s jejich setrváváním v hříšném pro-

středí. Ovlivnění filosofií perského dualismu se proto rozhodli, že ve světě tmy je třeba vytvořit oázu pro posvěcený ostatek věrných synů světla. Prostě mimo Kumrán nebylo spásy.

c) Asketismus

Touha po dokonalosti vedla essenské k askezi. Elita začala odmítat manželství. Ženit se mohli jen někteří, a to striktně za účelem zachování essenského rodu. Požitkářství v jídle a pití bylo zatracováno a touha po majetku hned při vstupu do řádu znárodněním majetku přicházejícího. K asketické sebe-disciplíně essenských patřil také důraz na schopnost ovládnutí jazyka a hněvu.

d) Denní řád

Essenští měli striktně rozvržený i průběh dne. Nejprve modlitba a jídlo, pak polní práce, v poledne ceremonielní umývání a oběd, odpoledne pak zase polní práce a večer společné jídlo a modlitby. Třetinu nocí v roce musel essenský mnich probdít za účelem studia Písma a modliteb.

e) Hierarchie

Ve společenství essenských platila přísná hierarchická pravidla. Lidé zde byli rozděleni do čtyř stavů. Kněží – levité – členové – čekatelé. Poslušnost nižšího stavu vůči vyššímu byla striktně nárokována a v případě nedodržení přísně sankcionována. Představený kumránského společenství si mohl nárokovat poslušnost takřka absolutní.

f) Církevní řád

V kumránském společenství byla snad na všechno stanovena přesná pravidla. Nejrozšířenějším trestem za jejich nedodržení bylo ubírání čtvrtiny porce jídla. Za zamlčení soukromého majetku půl roku; za odhalení nahoty půl roku; za pošetilé slovo čtvrt roku; za spánek při společných shromážděních nebo hlasitý smích měsíc; za skočení do řeči 10 dnů. Za přestoupení příkazů samotné Tóry však existovaly tresty přísnější. Nekompromisní exkomunikace hříšníka, v podmínkách pouště byla na hranici rozsudku smrti.

g) Očišťování

Součástí denního programu essenských bylo rituální omývání. Nešlo však jen o běžné židovské omývání rukou před jídlem. Essenští dospěli k závěru, že se oddělením od světa stali jakýmsi královským kněžstvem. Proto na sebe vztáhli požadavky rituálních koupelí, Tórou předepsaných pro kněze konající službu v chrámě. V Kumránu jsou dodnes k vidění baptisteria, ve kterých byly rituální koupele praktikovány.

h) Očekávání Mesiáše

Řekl jsem, že essenští farizeům vytýkali liknavost v očekávání Mesiáše. Sami totiž věřili, že Mesiáš přijde už velice brzy. Na rozdíl od zelótů však nevyhlíželi politického potomka krále Davida, který vyžene nenáviděné okupanty a vrátí Izraeli politickou svobodu, ale apokalyptického Syna člověka, který přijde, aby odsoudil syny tmy a spasil syny světla. Essenští horlivě studovali Danielovo proroctví a další apokryfní apokalyptickou literaturu své doby. Jejich studium je utvrzovalo v naději, že spása už je na dosah.

IV. Válka v mysli essenských

Jak je možné, že společenství zbožných, disciplinovaných, pacifisticky smýšlejících a v ústraní od hříšného světa žijících lidí, mohlo dospět k závěru, že člověk musí nenávidět své nepřátele? Víte, essenští sice striktně odmítali politický radikalismus zelótů, volili však jiný radikalismus, který byl jen zdánlivě apolitický.

V jejich mysli byla, navzdory zbožné izolaci stejně válka. Každý, kdo jinak myslel, mluvil a jednal, stejně byl jejich třídním, nenáviděným hodným nepřitelem. Nedostatek komunikace s okolním světem onu vyhraněnost ještě více vyhrcoval.

V teologické dílně essenských vznikl traktát o válce s instrukcemi o tom, jak se v případě pronásledování mají synové světla zachovat vůči synům tmy. V r. 1947 byl nalezen mezi kumránskými svitky. Díky němu essenští pochopili židovskou vzpouru proti Římu jako naplnění apokalyptických proroctví a v svatém boji se přidali k radikálním zelótům.

V. Ježíš essenský program odmítá

Ježíš bývá někdy považován za essence. Některé rysy tohoto hnutí bychom u něho určitě našli. Svou výzvou k milování nepřátel se však on sám od nich jasně distancoval. Člověk má podle něj nenávidět hřích, nikoli hříšníka.

Ježíš se od světa nikdy neodděloval. S hříšníky se stýkal, dokonce s nimi i stoloval, synům tmy však nevyhrožoval Božími soudy. Zvěstoval jim evangelium. Zákon sice uznával, respektoval a učil, dodržování zákona však pro něj nebylo cílem, ale prostředkem. Vola by v sobotu ze studny určitě vytáhnul. Rád přijímal pozvání k hostinám. Někteří jej kvůli tomu pomlouvali, že je žráč a pijan vína, asketou tedy určitě nebyl. Žil v celibátu, ale propagoval ideály manželství. Ostře kritizoval židovský nábožensko-politický establishment a hierarchii bořil tvrzením, že nejvyšší mají být nejnižšími a nejnižší nejvyššími. Lásku upřednostňoval před válkou.

Přesto byl možná radikálnější než radikálové jeho doby. Hans Kung ve své knize s názvem „Ježíš“ shrnuje jeho program následovně. „Místo ničení nepřátel láska k nepřátelům! Místo odplaty bezpodmínečné odpuštění! Místo násilí připravenost trpět! Místo nenávisťných a mstivých pokřiků blahosladenství mírumilovných! Místo o moc usilujícího vládnutí připravenost sloužit!“ A ještě bych si dovolil dodat: „Místo útěku z reality kříž!“

Daniel Duda kdysi na otázku, zda se cítí být liberálem, nebo konzervativcem, odpověděl: „Na druhé jsem liberální, na sebe konzervativní.“ Ježíšův program prostě směřuje k radikální reformě vlastního nitra.

VII. Ježíš – lék pro radikalizující se společnost

Žijeme ve společnosti, která se stále více radikalizuje. Stále častěji se ozývá volání po osvícených vůdcích a jasně formulovaných pravidlech a dogmatech. Úměrně s tím roste i míra nesnášenlivosti a násilí. Na ní někteří v duchu starých zelótů odpovídají stejným násilím. Někteří volí farizejskou metodu laciných kompromisů, jiní se po vzoru essenských mnichů radikalizují uzavíráním do sebe, či budováním sebestředných ghet radikální zbožnosti. Nepřipomíná vám analýza prvků essenské zbožnosti tak trochu zbožnost naši...?

Nedávno mne při prohlídce pevnosti zvané Masada, kde vzpoura židů proti Římu vyvrcholila hromadnou sebevraždou vzbouřenců, doslova zamrazilo, když průvodce, jen tak mezi řečí, poznamenal, že mezi sebevrahy byli i někteří essenští, kteří do poslední chvíle věřili, že je Mesiáš vysvobodí.

Modlím se, abychom sebestředné essenství odmítli a přijali raději program Ježíšovy radikální lásky. Myslím si, že bychom to do jeho příchodu ještě mohli stihnout.

Amen